45. ГОДИНА ANNEE

Лист из аши према потреби. — Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Monténégro, *Neuilly-sur Seine*, rue Ancelle (France). – Рукописи остају уредништву. — Претплата на шест мјесеца износи: три франка за Француску, шест франака за све друге земље. Појединн број по 10 сантима.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DU MONTÉNÉGRIN

Journal officiel du Royaume de Monténégro
"GLAS TZERNOGORTZA" (La Voix du Monténégrin)
paraissant actuellement à Neuilly-sur-Seine,
suivant les exigences du service.

On s'abonne au bureau du journal officiel :
NEUILLY-SUR-SEINE, rue Ancelle.
Prix de l'abonnement pour six mois
3 fr. pour la France, 6 fr. pour l'Etranger.

БРОЈ NUMERO 27.

За огласе плаћа се по 10 сантима за сваку ријеч или број, штампани из петитних слова. За сваки оглас, мањи од 50 ријечи: два франка. За понављање огласа: половина цијене. За крупније огласе: према томе, колики простор заузимају (сваки запремљен петитни ред рачуна се као 8 ријечи).

НЕЈИ код Париза, 11 септембра 1917.

NEUILLY-sur-SEINE le 24. septembre 1917

СЛУЖБЕНИ ДИО

Кр. Цр. Мин. Ун. Послова
Број 1667
Неји, 22. септ. 1917.

РАСПИС

Опазио сам да има црногорских држављана који се служе пасошима и исправама других држава.

Према законским наређењима, црногорски држављани могу посједовати пасоше неке друге државе само кад редовним путем ступе из црногорског држављанства.

Иступ из држављанства може се добити тек пошто дотични испуни све обавезе јавно-правног и приватно-правног карактера, законом прописане. Сваки други начин прелаза у страно држављанство незаконит је, и, као такав, повлачи за собом законске посљедице.

Да би се овом у будуће стало на пут, упозоравам на ово све црногорске држављане.

Једино што је црногорским држављанима допуштено, то је, да могу ступити у редове Савезничке војске, с тим, да о том ступању извијесте Кр. Министарство.

Министар Унутрашњих Послова,
Заст. Министра Војног,
Н. Хајдуковић

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

— Новопостављени Министар Просвјете и Црквених Послова, Заст. Министра Правде, г. др Перо Шоћ положио је 3. (16.) ов. мј. Његовом Величанству Краљу заклетву у присуству чланова Крал. Владе и дворског свештеника, игумана Остроншког Манастира, оца Леонтија Пинковића.

ВИЈЕСТИ И НОВОСТИ

Програм француске владе Ступивши први пут пред француску народну скупштину (шамбр де депите), министар предсједник г. Павле Пенлеве прочитао је изјаву у којој је о спољној политици нове француске владе рекао ово:

»Господо, није вријеме опширним говорима ни опширним програмима.

Прикупити свуколику материалну и моралну снагу народа за одсудни час борбе, то је дужност, којој влада и мора и хоће потпуно да се посвети.

Продужујући овај рат, Француска то чини не због тога што је жељна освојења, нити зато што хоће да се свети, него ради тога, да брани своју слободу и независност, а у исто вријеме, и слободу и независност цијелога свијета. Што Француска захтијева, то су захтјеви правде; ти захтјеви остају, ма се како завршио рат. Она је те захтјеве изјавила и 1871., онда када је била побијеђена; она их изјављује и данас, кад непријатељ осјећа сву силину њена оружја.

Ослобођење (désannexion) Алзаса и Лорена, поправка све штете коју је непријатељ починио, утврђење мира који не смије бити присилан, нити смије бити такав да у себи садржи клицу нових ратова, но мир праведан, по којему ни један народ, ни велики ни мали, неће бити угњетаван, мир, којим ће Заједница Народа бити обезбијеђена појединог народа: ето то су племенити циљеви ради којих Француска ратује, ако уопште може и бити говора о ратним циљевима онога народа који је за 44 године, крај свих својих тешких рана, све чинио, само да не дође, до рата.

Док се сви циљеви не постигну, Француска ће се борити. Као што је истина то, да би највеће злочинство у историји било, продужити ово ратовање ма и за један једини дан; тако је истина и то да би значило упропастити Француску и бацити је у неповрат најсрамнијега ропства, кад би се рат прекинуо ма и један једини дан прије но се они циљеви постигну.

Република у Русији. Руска Привремена Влада објављује овај проглас:

»Побуна генерала Корњилова је сузбијена, али је велик немир који је она унијела у војску и народ.

И опет, смртна опасност пријети отаџбини и слободи.

С обзиром на то, што треба утврдити какав је политички режим у земљи, и с обзиром на једнодушну симпатију и одушевљење за идеју републиканску којом је задахнуто било и државно вијеће у Москви, Привремена Влада проглашује да режим политички у Русији јесте републикански режим, и проглашује да је Русија република.

Хитна потреба, да се предузму, одлучне мјере за успостављање поремећеног рада у држави, побудила је Привремену Владу да свуколику власт државну повјери петорици министара, којима стоји на челу предсједник кабинета.

Привремена Влада поставила је себи за главну задаћу: успостављење реда у држави и обновљење борбене снаге у војсци.

Увјерена, да концентрација свеколике енергије, која лежи у отаџбини, једино је у стању спасти отаџбину из ове опасности у којој се налази, Влада ће се старати да к себи привуче представнике свијех оних елемената који стављају вјечни интерес отаџбине изнад интереса личних, партиских и сталешких.

Привремена Влада убијеђена је да ће у врло брзом времену успјешно извршити ову своју задаћу.«

СЛОБОДНА ГОВОРНИЦА
LA TRIBUNE LIBRE

ДРУГИ ОДГОВОР
г. Андрији Радовићу.

Унутио сам вам три питања преко La France и Гласа Црногорца, и добро сте осјетили сву тежину гријеха у који сте ухваћени (као у гвожђа). Сад покушавате да се из тога ослободите. Покушавате — разним неистинама и двјема клеветама.

Неистине сам вам срушио, сад ћу и обје клевете.—

Прва је клевета: да ја »присвајам титулу предсједника општине цетињске;« друга је: да сам »колаборант Настића.«

Прво.

Изјаву у La France потписао сам »бив. заступник предсједника општине цетињске,« о чему се може увјерити на мом оригиналном рукопису који је остао уредништву. Није моја кривица, но кривица уредништва тога листа, што је од своје стране, и то, у тексту којим је пропратило изјаву, ставило ријечи »бив. предсједник.«

Дакле »да ја присвајам титулу предсједника«— то вам је напросто клевета, г. Радовићу. Изволите ју примити натраг!

Него, да вам овом приликом напоменем нешто друго:

Четрнаест пуних мјесеца био сам заступник предсједника општине. Положај сам напустио својевољно, и то уз отпусницу и захвалницу Општинског Одбора, која је објављена у службеном листу, а какву ви за свих 25 година свога јавног рада никада нијесте добили.

Дужност сам вршио на основу Закона о општинама, као одборник, најстарији по броју добивених гласова, — нако, по годинама, најмлађи. Могао сам, г. Радовићу, бити и титуларни предсједник, јер ми је то неколико пута било предложено, и то, баш од оних влада којима сте ви били најповерљивији личност. Могао сам, али нијесам хтио, а нијесам хтио стога што се, по једном скроз реакционарном закону (коме сте ви лично један од твораца) ова титула добија указом, на предлог министра унутрашњих послова.—Сложићете се, дакле, самном у томе, да ми много више служи на част што сам првјенствено вољом грађана био фактички предсједник општине, него да сам ту дужност вршио само на основу указа — као што сте ви чак и посланик у Народну Скупштину били — на основу указа!

Друго.

»Настићев колаборант!«

Никада у своме животу нијесам Настића ни видио, а камо ли му био колаборант (сарадник). Никад, никад.

Не би ми требало послије оваке изјаве, трошити више ни ријечи на ту најсрамнију клевету, Хоћу да говорим стога што се из овога најбоље види каква сте ви сорта! Хоћу пред свијетом да покажем чисто и бистро да, не само што то није истина, него да ни ви сами у то не вјерујете, чак напротив, да ви мислите сасвим друкчије! Ево како ви о мени мислите:

I.— Када сте се концем 1915. вратили у Црну Гору, затекли сте ме на положају предсједника контролне комисије у Скадру. (Гувернер Скадра бјеше ваш таст, уважени војвода г. Божо Петровић а помоћник му, за војне ствари, бјеше генерал г. Радомир Вешовић.) Ви се тада нијесте били честито ни одморили, а већ сте протествовали пред гувернером, а затим телефоном и код владе на Цетиње, овим истим ријечима: »*Зашто се Владимир Поповић, један од најзаљанијих и најинтелигентнијих наших младих људи, не постави за цивилног адлатуса (помоћника) војводе Божа?*« — Ако сте заборавили, упитајте за ово свога брата г. Сава Радовића....

II. — Прошле године у Бриндизи, на сличан начин, изразили сте се о мојим моралним и интелектуалним особинама у разговору са г. д. р. Пером Ђ. Шоћем који се сада налази у Паризу: Он ми је то саопштио прошле године: да би, по вашем мишљењу, кр. Влада пошто-пото требала да ме позове у Бордо, ради сарадње.

III. — У прољеће 1916., у Риму, ви сте мени, мени, »колаборанту Настићевом,« повјерили мисију код тадашње Владе у Бордоу: **мисију која се тицала народног уједињења.** *) Поводом тога, ја сам одлазио у Бордо.— Свједок ми је за ово г. Лазар Мијушковић, бивши Министар предсједник.

Зар ви, »колаборантима Настићевим« повјеравате мисије у ствари уједињења нашег народа?— Што ће добротвори, кад чују **с ким** ви радите на уједињењу!! Хоћете ли сад опет рећи да сте »стекли друго увјерење« о мени, јер Настићева афера је била прије 10 година и ви сте имали кад стећи правилан суд о мени! Треба ли опет, као досад, да вас питам: »када сте говорили истину, лани или ове године?« и, као што ћу вас убрзо питати: »јесте ли, или, нијесте ли истину говорили у јануару или у фебруару, у марту априлу, мају, јуну и т д.

*) Да не би било збрке изјављујем!

Од тада до данас г. Радовић је у овом питању промијенио своје мишљење тачно шест пута, а ја сам скромно остао при свом тадашњем убјеђењу. То ћу, у своје вријеме, потанко доказати, а овдје хоћу да наведем само његово посљедње гледиште (објављено у »Уједињењу« број 11. под натписом Jougoslavie).

У том чланку Он, господин Андрија Радовић, не сматра Црну Гору за — самосталну државу, и опет Он, » не жели више да се њена индивидуалност њим обиљежава«.

Међутим, не ће ни ово гледиште његово бити баш најпосљедње. Биће и још једно, а то је, да Он жели да се цијела прошлост Црне Горе уопште и не помиње више, и, да Он сматра да Црна Гора никад уопште ни постојала није. (Штета само што се и Лорд Џорџ не слаже с овим мишљењем!) Дако му то буде коначно мишљење!

Откуд толике промјене у начелима г. Радовићевим?

Проста ствар. — Фонд добротворни, чији је основан капитал био само 500.000, растао је.... и, како се чује, порастао до два милиона. Јавили се нови добротвори; јавио се чак из Парагваја (одакле ли) неки Бабурица. Чуо за патриотски рад г. Андрије, па одмах спремио неки огроман прилог. (У ствари, Бабурица је спремио само писмо — теке да би нам га г. Андрија могао показати, ако устреба, — а новац долази с друге стране.) И тако: у колико је добротворни фонд растао, у толико су се чешће и његова начела мијењала и падала на штету Црне Горе, док најпослије нијесу спала на тачку смрзнућа, т. ј. на нулу.

Али, надати се да прилози неће више стизати, јер се појавио опасан конкурент, а то је — биједа наших заробљеника.

Баш ту ономад објавио је Српски комитет у Лондону апел и службен комуникe: да је умрло од глади у заточењу мађарском, на срамоту цијелога човјечанства, 80.000, Срба из Србије.... Дакле, двапут већи број но што је Црна Гора имала војника, или, боље рећи, помријеше нам од глади двије Црне Горе....

Чујте ово, српски и југословенски добротвори Андрије Радовића! Допире ли до вас смртни ропац још десетине хиљаде наше и ваше браће! Баталите Андрију Радовића и спасавајте оно 100000 гладних заточеника, јер то је већа услуга и Србству и Југословенству и човјечанству и Богу, него ли она коју мислите да чините преко Радовића! Шаљите своје прилоге одсад комитетима српским у Лондону и Женеву. Не пуштајте да Срби из Црне Горе буду племенитији одвас, — они Срби који се данас налазе у истој биједи као и браћа им из Србије. Чујте што пише црногорски професор, заточеник у Болдогасону: »примили смо 5000 пакета, од којих смо 500 дали пуковнику Драгомировићу да их, по својој увиђавности, подијели српским болесницима!!..

Биће земаља, биће уједињења, али — Срба бити неће....

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

Жалосна афера са бомбама 1907. захватила је многе и многе личности, па и вас, г. Радовићу, који сте тада суђени по тој афери. Нарочито је захватила Црногорце који становаху у Београду, а највише нас, студенте београдског универзитета. Међу студентима је, међутим, постојала крупна разлика: држање једних је било часно, патриотско и српско, а држање других..... није било такво.

Нити сам крио, нити кријем, да је и мене та афера захватила. Али моје држање у афери, г. Радовићу, било је и часно и патриотско, не само у смислу српског (дакле, ширег) патриотизма, него и у смислу ужега, ултра-србијанског патриотизма, ма да ми је тада било тек 22 године.

А може те ли ви то рећи и за себе?

И онај, који досад није вјеровао у ваше учешће у тој завјери, тај мора одсад вјеровати. Јер: зашто да нијесте могли у 1907. учинити злочинство према отаџбини, кад га сво сваки дан чините у 1917?.... Зар није једно од најгрђих злочинстава према Црној Гори, кад ви радите против суверених права Црне Горе, односно њеног народа и изјављујете — као што се види из већ наведених ријечи у вашем листу — да ви сматрате »да Црна Гора и не постоји више.«

Требају ли вам, пак, докази за то, да је моје држање 1907. било не само часно, српско, него и ултра-србијанско, ја ћу вам те доказе смјеста дати, **али под једним јединим условом**:

да ме ви лично, под својим потписом, преко свога листа, позовете да то учиним. Тај услов вам стављам, не због себе, већ због ваших нових пријатеља и добротвора, и због тога што не желим сносити одговорност за открића и посљедице које би отуда (**не за мене**) произишле.

Што се мене лично тиче, бићу вам за тај позив на изјашњење веома захвалан, јер сав поштени свијет мораће ми, послије тога, рећи оно исто што ми је рекао г. Митар Ђуровић бив. министар а ваш најинтимнији пријатељ (који је и данас свакодневно с вама) а који је био осуђен у истој афери:

»Твоје држање у овој афери јесте држање часна и поштена човјека; кад би се другче држао, био би нечастан човјек. Да сам био на твоје мјесто, ја бих се исто тако држао.«

Г. Ђуровић рекао ми је ово у Београду октобра 1911. у присуству г. Живојина О. Дачића, главног уредника званичних »Српских Новина« у Београду. — Г. Дачић данас се налази у Женеви.

Дакле, **на вама је ријеч, г. Радовићу!**

Париз, 14. септембра 1917.

Вл. Ђ. Поповић
адвокат.

DEUXIÈME RÉPONSE

à M. André Radovitch,

ancien Président du Conseil de Monténégro et Président du « Comité Monténégrin pour l'Union Nationale ».

Par la voie des journaux *La France* et *La Voix du Monténégrin*, je vous ai adressé trois questions, que vous connaissez bien.

Vous avez senti tout de suite la gravité de la question posée en face de l'énormité du péché commis.

A présent vous essayez de vous dérober. A défaut de raisons plausibles vous usez du mensonge et de la calomnie — seules armes qui vous restent.

Le mensonge que vous aviez employé pour vous défendre est déjà réduit à rien. Il est temps d'en faire autant de la calomnie.

Dans votre réponse vous avez dit que je m'approprie le titre de président du Conseil Municipal de Cettigné, et que j'étais le collaborateur de Nastitch.

Examinons ces deux calomnies :

Premièrement :

Il n'est pas vrai que j'usurpe le titre de président du Conseil Municipal. Ma déclaration, que j'avais envoyée au journal *La France*, était signée : président du Conseil Municipal *par intérim*. Vous pouvez vous en convaincre à la rédaction du journal.

Je pense que vous ne me démentirez pas lorsque je dis que je fus président du Conseil Municipal par intérim et cela durant quatorze mois. Quand, de plein gré, j'abandonnai cette situation, je reçu une lettre de remerciement de la part du Conseil Municipal, lettre qui fut publiée dans le *Journal Officiel*. Je crois que malgré que vous vous soyez occupé pendant 25 ans des affaires publiques, vous n'en reçûtes de pareille.

J'ai rempli cette fonction, en vertu de la loi sur les administrations communales, et cela comme conseiller ayant eu le plus grand nombre de voix, quoique le plus jeune par l'âge.

J'ai pu devenir également président titulaire, ce qui me fut plusieurs fois proposé, précisément de la part de cabinets gouvernementaux dont vous étiez la personnne la plus confidentielle.

Je ne l'ai pas désiré, parce que, d'après une loi réactionnaire — *dont vous êtes personnellement, M. Radovitch, un des promoteurs* — le titre et la fonction de président du Conseil Municipal sont acquis par décret et sur la proposition du Ministre de l'Intérieur.

J'espère que vous serez d'accord avec moi là-dessus, et que j'ai beaucoup plus de mérite d'avoir exercé de cette façon, c'est-à-dire, par la volonté de mes concitoyens, la fonction de président du Conseil Municipal, au lieu d'en avoir été investi par décret, comme vous, qui fûtes même, député à la Skoupchtina *en vertu d'un décret*.

D'ailleurs, une seule chose importe : les faits que j'avais déjà exposés contre vous, et ceux que *je publierai encore*, ne perdent rien de leur importance ni de leur exactitude, quelle que soit la personne et quelle que soit la situation de celui qui les avance.

Deuxièmement :

En ce qui concerne votre deuxième calomnie, c'est-à-dire, que j'aurais été le collaborateur de Nastitch, je déclare publiquement, que vous me calomniez de la façon la plus odieuse, et j'affirme n'avoir jamais, absolument jamais, même vu Nastitch, et encore moins avoir été son collaborateur. Cependant ce même Nastitch était, en ce moment protégé de vos bienfaiteurs actuels.

Je ne devrais plus ajouter un mot là-dessus, puisque vous n'y avez apporté aucune preuve. Du reste *personne en ce monde n'en pourra jamais donner!*

Mais je n'y arrêterai quand même, pour cette seule raison que je puis vous démontrer, dans ce cas également, que vous êtes tombé bien bas.

Vous savez parfaitement bien que votre action est indigne et que je suis un de ceux qui ont pris sur eux le devoir, vis-à-vis du Monténégro et vis-à-vis de la cause serbe, — d'arracher votre masque et de vous montrer tel que vous êtes.

C'est pour cela que vous vous servez de la calomnie de la plus basse espèce, malgré que vous n'y croyez pas vous-même.

Que vous n'y croyez pas, en voici des preuves :

1° — Lorsque, vous êtes, à la fin de 1915, revenu au Monténégro, vous m'avez trouvé comme président de la Commission de Contrôle à Scutari. A cette époque le gouverneur de Scutari était votre honoré beau-père, M. le voïvode Bojo Pétrovitch, et son collaborateur pour les affaires militaires, M. le général Véchovitch.

A peine étiez-vous arrivé que vous protestâtes auprès de votre beau-père et ensuite auprès du Gouvernement à Cettigné, en disant textuellement :

« Pourquoi Vladimir Popovitch, un de nos meilleurs et de nos plus intelligents jeunes gens, n'est-il pas nommé *adlatus* (collaborateur civil) auprès du voïvode Bojo. »

Si vous l'avez oublié, demandez-le à votre frère, M. Savo Radovitch.

2° — Vous vous êtes exprimé, M. Radovitch, d'une façon semblable sur mes qualités morales et intellectuelles, l'année dernière à Brindisi, lorsque vous disiez que le Gouvernement devrait m'appeler à Bordeaux pour y collaborer. Vous l'avez dit à M. le Dr Pierre Chotch, qui se trouve actuellement à Paris et qui me l'a raconté l'année dernière.

3° — Au printemps de l'année dernière, après mon arrivée de Corfou, nous nous sommes rencontrés à Rome. A cette occasion vous m'avez confié une mission auprès du Gouvernement Monténégrin, qui se trouvait alors à Bordeaux, mission qui concernait l'union nationale. C'est uniquement dans ce but que j'allai à Bordeaux. M Lazare Miouchekovitch ancien président du Conseil m'en est témoin.*)

La question se pose maintenant de savoir, si ce que vous pensiez de moi en me chargeant d'une telle mission est compatible avec ce que vous prétendez maintenant : que je fus le collaborateur de Nastich. Certainement non! Où est donc la vérité ?

Où là ce que vous pensiez de moi et ce que vous disiez de moi jusqu'au moment où je me suis dressé contre vous en adversaire. Il est visible maintenant pourquoi vous avez aujourd'hui une telle opinion. Ce n'est pas par ce que vous seriez arrivé à une autre " opinion ", puisque l'affaire de Nastich eut lieu il y a dix ans, et vous avez eu suffisamment de temps pour vous former une opinion juste sur mon compte.

A ce propos ai-je besoin de vous demander comme jusqu'à présent, quand est-ce que vous disiez la vérité, l'année dernière ou cette année ? Je devrai vous demander bientôt, si c'est en janvier, février, mars, avril, mai ou juin, etc., que vous aviez parlez vrai.

Fort de ce que j'ai démontré plus haut et de la circonstance que cette affaire a eu lieu il y a dix ans, je puis vous dire ouvertement et d'une façon catégorique, que vous me calomniez d'une manière ignoble, dans le but de diminuer la mauvaise impression sur votre compte qu'ont produit mes accusations auprès deshonnêtes gens.

***

La regrettable affaire des bombes de 1907, à laquelle prit part aussi le fameux agent autrichien Nastitch, avait touché de près beaucoup de personnes. Vous en étiez également, de celles-là, M. Radovitch, vous qui fûtes condamné dans cette affaire. Mais elle avait surtout trouvé écho parmi les Monténégrins qui se trouvaient alors à Belgrade, et, pour la plupart, parmi nous étudiants à l'Université. Néanmoins il y avait une différence entre eux: la conduite des uns dans cette affaire, était HONNÊTE, PATRIOTIQUE et SERBE, tandis que chez d'autres ce n'était pas le cas.

Comme presque tous mes collègues Monténégrins à l'Université, je fus pris également dans le tourbillon de cette affaire ; je ne le cache pas et je ne le cacherai jamais. Cependant, M. Radovitch, ma conduite était loyale non seulement au point de vue du patriotisme serbe (dans le sens le plus large), mais aussi au point de vue **d'un patriotisme plus étroit, ultra-serbe en rapport à la Serbie**, quoique je n'eusse alors que 22 ans.

Mais pouvez-vous en dire autant pour vous? Même celui qui n'a pas cru jusqu'à présent à votre participation dans cette conspiration, est obligé d'y croire aujourd'hui. En effet, pourquoi n'auriez-vous pu commettre en 1907 un crime envers votre pays, puisque vous le commettez journellement en 1917 ? N'est-ce pas un des plus grands crimes envers le Monténégro, que de travailler contre les droits souverains c'est-à-dire contre ceux du peuple monténégrin et de déclarer, — comme vous le faites dans le texte cité de votre journal, — que vous considérez, le Monténégro comme n'existant plus. Il est regrettable pour vous que vous n'ayez pu en convaincre M. Lloyd George.

S'il vous faut des preuves que ma conduite fut non seulement honnête et serbe mais aussi **ultra-serbe au point de vue de la Serbie**, *je vous les donnerai sur le champ.*

Mais j'y mets une seule condition, à savoir que *vous personnellement et sous votre signature* m'invitiez à le faire.

Je vous le demande *non pas à cause de moi* mais à cause de vos nouveaux amis et parce que je ne désire pas porter la responsabilité de ces révélations et des suites facheuses qu'elles entraîneraient (*mais non pas pour moi*).

Donc, si vous vous considérez honnête homme vous m'y inviterez, certainement comme je vous le dis; si vous ne le faites pas, vous aurez par là même tacitement admis m'avoir calomnier.

Quant à moi, je vous serai reconnaissant si vous m'invitiez à cet éclaircissement. Après cela tous les hommes honnêtes me diront cela que m'avait dit M. Mitar Djourovitch, ex-ministre, et votre ami le plus intime (qui va journellement chez vous) et qui fut également condamné dans cette affaire : *Ta conduite* (dans cette affaire), *était celle d'un honnête homme ; si tu t'étais conduit autrement, tu te serais déshonoré. Si j'avais été à ta place, je me serais conduit de la même façon.*

M. Djourovitch m'avait dit ces paroles à Belgrade, en octobre 1911, en présence de M. Jivoïne O. Datchitch, qui est, comme on le sait, rédacteur en chef du journal officiel *Srpské Novine* à Belgrade. M. Datchitch se trouve actuellement à Genève.

La parole est à vous, M. Radovitch !

Paris, 14 Septembre 1917.

VLADIMIR D. POPOVITCH.
Avocat.

---

* Pour qu'il n'y ait pas d'erreur, je dois remarquer que depuis je n'ai changé en rien ma façon de voir en ce qui concerne l'union, tandis que M. Radovitch depuis lors jusqu'à ce jour l'a changée exactement six fois, ce que je prouverai dans un article spécial.

Son dernier point de vue, M. Radovitch l'a dévoile dans son journal *L'Union* du 13-IX - N° 11 de cette année, sous le titre " Yougoslavie ", d'après lequel on ne tient plus le Monténégro pour Etat indépendant, ce qui est très important : LUI *ne désire plus que son individualité d'Etat soit en quoi que ce soit marquée.*

Je mets les lecteurs en garde de ne pas croire que c'est le dernier " point de vue " de M. Radovitch. Il y en aura un autre ? Voulez-vous savoir lequel ? Que LUI désire que l'on ne rappelle plus le passé du Monténégro et que LUI considère que le Monténégro n'a jamais existé. Voici quel sera son dernier " point de vue ".

Nombreux seront ceux qui se demanderont, d'où provient ce changement des principes chez M. Radovitch. C'est bien simple. Le fond institué par les bienfaiteurs dont le capital initial était de 500.000 frs, a, comme on l'apprend, grossi et est devenu de 2.000.000 frs. De nouveaux bienfaiteurs sont apparus. Même, on parle d'un certain Babouritsa, du Paraguay ou d'ailleurs, qui ayant entendu parler de l'action patriotique de M. Radovitch lui a de suite envoyé un don magnifique. En réalité, M. Babouritsa n'a préparé que la lettre, pour que M. Radovitch puisse nous la montrer, s'il y a lieu, tandis que cet argent a une tout autre origine.

Plus le fond " bienfaisant " augmentait plus ses " principes " changeaient et baissaient au détriment du Monténégro, jusqu'à ce qu'ils sont tombés, comme vous avez pu vous en assurer, au point de congélation, au zéro..... Mais il faut espérer que les dons n'afflueront plus, parce qu'un dangereux concurrent pour M Radovitch est survenu : la misère de nos prisonniers. Il n'y a que quelques jours, le Comité Serbe à Londres a publié un appel et un communiqué officiel, dans lequel il expose que dans l'esclavage magyar 80.000 Serbes de Serbie sont morts de faim, à la honte de la civilisation et de l'humanité. Donc, un chiffre deux fois plus grand, que le Monténégro n'avait eu de soldats, ou, pour mieux dire *deux Monténégro* sont morts de faim.

Vous, les bienfaiteurs serbes et yougoslaves de M. Radovitch, avez-vous entendu cela ? Est-il possible que jusqu'à vos oreilles n'arrivent pas les râles des mourants, de dizaines de milliers de nos frères communs ?

Abandonnez M. Radovitch et sauvez encore ces 100.000 esclaves affamés ! Vous rendrez un plus grand service à la cause serbe, à la cause yougoslave et à l'humanité qu'en soutenant M. Radovitch.

Envoyez vos " dons " à l'avenir aux Comités serbes à Londres et à Genève. Ne permettez pas que les Serbes du Monténégro, qui se trouvent, dans la même misère que leurs frères de Serbie, soient plus humains. Ecoutez ce qu'il écrit de Boldogaszony, un professeur monténégrin, au Comité de la Croix Rouge Monténégrine à Genève: " Nous avons reçu les 5.000 colis dont nous avons donné 500 au colonel Dragomirovitch, pour qu'il les distribue, aux malades Serbes de Serbie ".

V. P.

Примједба уредништва

При штампању овога броја провукло се у француском слогу неколико крупних грешака које су оштетиле цио смисао. Чим је то опажено, одмах је приређено ово друго издање у коме су грешке исправљене. Молимо читаоце да не узимају у обзир те примјерке но само ове у којима је оштампана ова примједба уредништва.

---

27. број Гласа Црногорца. Париз, 11. (24.) септ. 1917.

Уредник: професор Перо Богдановић

Le Gérant : Edmond Luquin

Све што се тиче "Гласа Црногорца"
писма, рукописи, претплата, огласи, листови
адресује се овако :
Journal officiel du Monténégro
Neuilly-sur-Seine
France *rue Ancelle*

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ